

Sygn. akt IV KK 182/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk (przewodniczący)

SSN Michał Laskowski (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Protokolant Katarzyna Wępa

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Grzegorza Krysmanna,
w sprawie **L.J.**

w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne
tymczasowe aresztowanie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 10 lipca 2019 r.,

kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...].

z dnia 28 września 2017 r., sygn. akt II AKa [...]

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w K.

z dnia 15 lutego 2017 r., sygn. akt III Ko [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...]. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

W dniu 18 lutego 2011 r. do Sądu Okręgowego w K. wpłynął wniosek
pełnomocnika L.J. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne

tymczasowe aresztowanie w okresie od 26 września 2003 r. do 7 czerwca 2004 r. We wniosku domagano się zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwoty 4.105.414 zł tytułem odszkodowania i 500.000 zł tytułem zadośćuczynienia. Postanowieniem z 1 marca 2003 r., sygn. III Ko [...] Sąd Okręgowy w K. umorzył postępowanie w sprawie. Postanowienie to zostało uchylone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w [...]. z 24 kwietnia 2013 r. Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 29 października 2014 r., III Ko [...], oddalił żądanie wnioskodawcy. Wyrok ten został uchylony wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...]. z 6 maja 2015 r. Po okresie zawieszenia postępowania i jego podjęciu Sąd Okręgowy w K. wydał w dniu 15 lutego 2017 r. kolejny wyrok, sygn. III KO [...]. W wyroku tym zasądził na rzecz wnioskodawcy L.J. kwotę 90.000 zł tytułem zadośćuczynienia i oddalił dalej idące jego żądania.

Wyrok ten zaskarżony został apelacjami pełnomocnika wnioskodawcy i prokuratora.

Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył wyrok w części oddalającej wnioszek i zarzucił naruszenia prawa materialnego tj. art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 552 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 5 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W apelacji sformułowano nadto zarzuty błędów w ustaleniach faktycznych i naruszenia prawa procesowego art. 6 k.c. Pełnomocnik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie wniosku, a ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Prokurator zaskarżył wyrok w całości na niekorzyść wnioskodawcy i zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, w szczególności art. 552a § 1 k.p.k. oraz art. 25 ust. 3 ustawy z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. W apelacji zawarte są również zarzuty błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia mających wpływ na jego treść, w tym zarzut polegający na dokonaniu przez Sąd niewłaściwej oceny ustalonych w sprawie okoliczności poprzez nadanie zbyt dużego znaczenia okolicznościom dotyczącym stopnia dolegliwości, z jakimi wiązało się tymczasowe aresztowanie wnioskodawcy przez 257 dni i przyjęciu, że krzywda jakiej doznał wnioskodawca winna skutkować zasądzeniem

zadośćuczynienia w wysokości 90.000 zł, to jest kwoty rażąco zawyżonej, niewspółmiernej do odniesionej krzywdy.

Prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.

Po rozpoznaniu wniesionych apelacji Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z 28 września 2017 r., sygn. II AKa [...], zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił żądanie wnioskodawcy w całości.

Kasację od tego wyroku wniosła pełnomocnik wnioskodawcy i zarzuciła:

- 1/ rażące naruszenie prawa procesowego w postaci art. 552a § 2 k.p.k. w brzmieniu w okresie od 1 lipca 2015 r. do 14 czerwca 2016 r. poprzez jego niezastosowanie, pomimo wyraźnego wskazania w art. 29 ustawy nowelizującej z dnia 27 września 2013 r. oraz w art. 25 ust. 3 ustawy nowelizującej z 11 marca 2016 r. konieczności stosowania tej wersji także do postępowań wszczętych przed jej wejściem w życie,
- 2/ rażące naruszenie prawa procesowego w postaci art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 15 kwietnia 2016 r. poprzez zastosowanie, pomimo wyraźnego wskazania w art. 29 ustawy nowelizującej z dnia 27 września 2013 r. oraz w art. 25 ust. 3 ustawy nowelizującej z 11 marca 2016 r. konieczności stosowania wcześniejszej wersji, a także poprzez przyjęcie braku podstawy orzeczenia odszkodowania i zadośćuczynienia na rzecz wnioskodawcy, pomimo zbędności jego zastosowania, nieorzeczenia kary bezwzględnego pozbawienia wolności, wystarczalności lżejszych środków oraz wywołania licznych i długofalowych cierpień,
- 3/ rażące naruszenie prawa materialnego w postaci art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 552a § 1 i 2 k.p.k. (552 § 4 k.p.k.) poprzez przyjęcie tezy o wystarczalności jako kompensaty zaliczenia okresu tymczasowego aresztowania na poczet zasądzonej grzywny, pomimo że grzywna jest karą rodzajową odmienną od tymczasowego aresztowania oraz wbrew temu, że w wyniku tymczasowego aresztowania wnioskodawca zmuszony był sprzedać swoje udziały w spółce po rażąco niskiej cenie, nadszarpnięta została jego reputacja w środowisku biznesowym, zdrowie i relacje rodzinne, a także poprzez uznanie tylko nadzwyczajnych konsekwencji tymczasowego aresztowania jako legitymujących

do wystąpienia z roszczeniem

Wskazując na powyższe podstawy zaskarżenia, pełnomocnik wnioskodawcy wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części, to jest w części oddalającej żądania wnioskodawcy.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Okręgowy w K. wniósł o oddalenie kasacji pełnomocnika wnioskodawcy jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja pełnomocnika wnioskodawcy uznana została w części za zasadną, co spowodowało konieczność uchylenia zaskarżonego nią wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Na wstępie stwierdzić należy, że pierwsze dwa zarzuty kasacji nie są zasadne. Oba dotyczą rażącego naruszenia prawa procesowego przez niezastosowanie, bądź zastosowanie określonego przepisu Kodeksu postępowania karnego, który stanowi podstawę żądania odszkodowania i zadośćuczynienia w związku ze stosowaniem w toku postępowania „niezasadnego wykonywania środków zapobiegawczych”, bądź „niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania” (art. 552a § 2 i art. 552 § 4). Zdaniem autorki kasacji, Sąd Apelacyjny w [...] dopuścił się w tym zakresie naruszenia reguł intertemporalnych w związku z tym, że inne przepisy prawa karnego procesowego obowiązywały w czasie składania wniosku, inne w toku postępowania i inne w czasie wyrokowania przez Sąd Apelacyjny.

Ustosunkowując się do tych zarzutów przypomnieć należy, że podstawę uwzględnienia kasacji stanowić może stwierdzenie uchybienia z art. 439 k.p.k. lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia (art. 523 § 1 k.p.k.). W sprawie z wniosku pełnomocnika L.J. nie wskazano w zarzutach kasacji, ani nie stwierdzono z urzędu bezzwzględnej przesłanki odwoławczej, w grę wchodzić zatem może jedynie inne rażące naruszenie prawa. Sąd Najwyższy rozstrzygnąć w tej sprawie musiał, czy za rażące naruszenie prawa uznać można sposób przeprowadzenia wykładni przepisów procesowych i rezultat tej wykładni przedstawiony w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. Sąd ten w omawianym zakresie doszedł przy tym do innych

wniosków, aniżeli orzekający w tej samej sprawie Sąd Okręgowy w K..

Stwierdzić należy, że argumentacja zawarta w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], która dotyczy tej kwestii, jest obszerna i odwołuje się do spójnego wewnątrznie sposobu rozumowania opartego na interpretacji pojęcia „toczenia się” postępowania, o którym mowa w art. 25 ust. 3 ustawy nowelizującej k.p.k. z 2016 r. Sąd Apelacyjny w wyczerpujący sposób odróżnił kwestie związane *stricte* z przebiegiem postępowania (dynamika procesu) od kwestii dotyczących podstawy i zakresu zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia (statyka procesu). Pogląd ten nie jest przekonujący dla autorki kasacji, ale w ocenie Sądu Najwyższego nie można przypisać mu cechy rażącego naruszenia prawa, tym bardziej że mimo jego kontrowersyjności znajduje on oparcie w poglądach wyrażanych w literaturze, częściowo przyjmowanych także w orzecznictwie, co wykazano w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. Bez znaczenia w tej sytuacji jest, który z poglądów wyrażanych w tej sprawie w kwestiach intertemporalnych jest bliższy zapatrywaniom Sądu Najwyższego. Nie ma to wpływu na rezultat rozpoznania kasacji w sytuacji, w której obie konkurujące interpretacje są poparte wyczerpującą argumentacją i są wyrażane zarówno w piśmiennictwie, jak i w orzeczeniach sądowych. W tym stanie rzeczy nie można przyjąć, aby któryś z nich, w tym ten przyjęty w zaskarżonym kasacją wyroku, stanowił rażące naruszenie prawa. Tylko taka konstatacja natomiast mogłaby zgodnie z art. 523 § 1 k.p.k. być podstawą uwzględnienia któregoś z dwóch pierwszych zarzutów kasacji.

Inaczej rzecz się ma w odniesieniu do trzeciego zarzutu kasacji i o ile wywody Sądu Apelacyjnego dotyczące wcześniej omówionych zagadnień miały charakter wyczerpujący, pełny i przekonujący, to w uzasadnieniu zaskarżonego kasacją wyroku trudno odnaleźć przekonującą argumentację, z powodu której doszło do zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia żądania wnioskodawcy w zakresie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. O ile za zrozumiały uznać należy pogląd, że na skutek zaliczenia okresu tymczasowego aresztowania na poczet wymierzonej kary grzywny, Sąd Apelacyjny przyjął, że kwota zaliczenia objęła w całości potencjalne odszkodowanie na rzecz wnioskodawcy, to trudno doszukać się w uzasadnieniu argumentów, które przemawiają za tym samym

w odniesieniu do zadośćuczynienia.

Sąd Apelacyjny w [...]. trafnie odwołał się w treści uzasadnienia do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 10 maja 2011 r., w sprawie 33475/08 *Włoch v. Polska*. Uznać trzeba, że od czasu wydania tego orzeczenia zasady zasądzania odszkodowania i zadośćuczynienia w przypadku zaliczenia okresu tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary nieizolacyjnej uległy o tyle zmianie, że zaliczenie takie nie może automatycznie zamykać możliwości dochodzenia roszczeń z tytułu niezasadnego stosowania tymczasowego aresztowania. Aresztowanie L.J. uznane zostało w toku tego postępowania za niezasadne. W tym stanie rzeczy, biorąc pod uwagę wskazany wyrok ETPCz, należało dokonać wyliczenia, jaką kwotę zadośćuczynienia i kwotę odszkodowania Sąd uznał za zasadną, a następnie wskazać, czy w ten sposób wyliczone kwoty objęte zostały sumą zaliczenia na poczet grzywny. Tymczasem Sąd Apelacyjny ograniczył się w swych wywodach do wyrażenia wniosku końcowego, to jest do uznania, że zaliczenie to objęło zarówno odszkodowanie, jak zadośćuczynienie, nie przedstawiając przy tym drogi rozumowania, która doprowadziła go do tego wniosku, zwłaszcza w odniesieniu do zadośćuczynienia. Z wywodów Sądu Apelacyjnego zdaje się nawet wynikać, że skoro dolegliwości związane z tymczasowym aresztowaniem nie odbiegały od przeciętnych, to brak podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia. O ile trafnie odczytano sposób rozumowania Sądu w tym zakresie, to trudno zgodzić się z tym poglądem.

W każdym razie, podczas ponownego rozpoznania sprawy uznać należy za niezbędne wyliczenie najpierw kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia, a dopiero następnie ustalenie, czy tak wyliczona suma kwot objęta została w części bądź w całości kwotą zaliczenia na poczet grzywny. Brak takiego sposobu rozpoznania wniosku uznany został przez Sąd Najwyższy za rażące naruszenie prawa i stał się podstawą uwzględnienia trzeciego zarzutu kasacji, i uchylenia zaskarżonego nią wyroku, i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...]. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.